

**การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศีลธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาท
กับศีลธรรมของอิมมานูเอลคานท์**
**A comparative Study the Concept of Moral Precepts of
buddhism's thevada philosophy with moral of emanuel kant**

พระอธิการประทีป ปิยสีโล (ศรีภิรมย์)^๑

ดร.เสรี ศรีงาม^๒

บทคัดย่อ

การศึกษาวเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศีลธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาทกับศีลธรรมของอิมมานูเอลคานท์ ผู้วิจัยศึกษาในวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องศีลธรรมของอิมมานูเอล คานท์ (๓) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทกับอิมมานูเอล คานท์ ผลการศึกษาพบว่า

พุทธปรัชญาศีลธรรมเป็นข้อปฏิบัติที่ดำรงโดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนมีความหมายรวมไปถึงหลักธรรมอื่น ๆ กฎศีลธรรมของพุทธปรัชญาเป็นกฎที่เด็ดขาด ความหมายของศีลธรรมของคานท์คือ การกระทำตามหน้าที่ ค่าทางศีลธรรมของคานท์ การกระทำที่จะมีค่าทางศีลธรรมตามความเห็นของคานท์นั่นก็คือการกระทำที่มีแรงจูงใจจากความสำนึกในหน้าที่ และคานท์ถือว่าเจตนาคือหลักการเป็นตัวตัดสินการกระทำ ดี ชั่ว ถูก ผิด เป็นค่าทางศีลธรรมที่มีความตายตัว พุทธปรัชญาเน้นที่เจตนาฝ่ายดีและปฏิเสธเจตนาฝ่ายอกุศลเจตนาในปรัชญาคานท์ เน้นเจตนาที่ดีเพราะเจตนาที่ดีคือการทำหน้าที่ถูกต้องแต่ปรัชญาคานท์ไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ศีลธรรม ในพุทธปรัชญามีเป้าหมายคือความสุข ศีลธรรมของคานเป้าหมายมิใช่ความสุข เพราะความสุขมิใช่สิ่งดีที่สุดในชีวิต

คำสำคัญ : การศึกษาเปรียบเทียบ, ศีลธรรม, พุทธปรัชญาเถรวาท, อิมมานูเอลคานท์

Abstract

A comparative study of the moral concepts of Theravada Buddhist philosophy and Immanuel Kant The researcher studied three purposes: (1) to study the concept of morality in Theravada Buddhist philosophy; (2) to study the moral concepts of Immanuel Kant (3) to compare the concept of morality in Theravada Buddhist philosophy. With Immanuel, the results showed that

Buddhist moral philosophy is a good practice without making yourself and others suffer, meaning, as well as other principles. The moral law of Buddhist philosophy is decisive. The meaning of morality is Action The moral value of the

^๑นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

^๒อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

argument An act of moral value, according to the opinion, is an action that is motivated by a sense of duty. It is assumed that the intent is the principle of judgment, action, good, evil, wrong, morally fixed. Buddhist philosophy emphasizes good intentions and denies the intentions of the philosopher. Focus on good intentions. The good intention is to do the right thing, but the philosophy does not take into account the moral consequences. In Buddhist philosophy, the goal is happiness. The moral of the target is not happiness. Because happiness is not the best thing in life.

Keywords : Comparative Studies, Moral, Theravada Buddhist Philosophy, Immanuel Kant

๑. บทนำ

ศีลธรรมในทางพุทธปรัชญาเป็นหลักสำคัญที่มนุษย์จะต้องยึดเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความหมายของคำว่า ศีลธรรม ซึ่งก็คือพระธรรมวินัย ในพุทธปรัชญานั้นเอง ดังมีพระพุทธดำรัสกับพระอานนท์ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “อานนท์ ธรรมและวินัยใดที่ตถาคต แสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้นจะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย เมื่อเราล่วงลับไป”^๓

รากฐานของศีลธรรมของพุทธปรัชญาเถรวาท หรือกล่าวอีกอย่างว่าจุดประสงค์ที่เป็นแก่นกลางของพุทธปรัชญาเถรวาทก็คือความปรารถนาที่จะอยู่ในสภาวะที่ไร้ทุกข์หรือมีความทุกข์น้อยที่สุด ดังนั้นความหมายของศีลธรรมหรือธรรมวินัยของพุทธปรัชญาเถรวาทก็คือคำสอนและข้อฝึกหัดที่พระพุทธองค์ทรงแสดงและบัญญัติขึ้นเพื่อให้ชาวพุทธได้ใช้ฝึกหัดปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงสภาวะที่ไร้ความทุกข์หรือลดความทุกข์ลงให้เหลือน้อยที่สุดนั่นเอง ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ที่แท้พรหมจรรย์นี้เราประพฤติเพื่อสำรวม เพื่อละ เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับสนิทซึ่งทุกข์แล”^๔ “ศีลธรรมจึงเป็นข้อปฏิบัติที่ดึงามโดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนมีความหมายรวมไปถึงหลักธรรมอื่น ๆ ที่เป็นความดี ศีลธรรมจึงมีความหมายที่กว้างอย่างไรก็ตามศีลธรรมในทางพุทธปรัชญาก็คือ ความดีนั่นเอง หากสิ่งใดที่มนุษย์ได้ตัดสติใจทำลงไปแล้วทำให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายสิ่งนั้นมีใช้ศีลธรรมในทรรศนะพุทธปรัชญา^๕

ศีลธรรมค่านิยมมักใช้คำว่า “หน้าที่” แทนคำว่า “กฎศีลธรรม” คุณค่าทางศีลธรรมของมนุษย์อยู่ที่เจตนาดี ค่านิยมปฏิบัติหรือกฎระเบียบที่ถือว่ารากฐานของศีลธรรมคือประโยชน์หรือความสุขสูงสุด ค่านิยมกล่าวว่าศีลธรรมไม่อาจจะตั้งอยู่บนผลประโยชน์เท่านั้น การที่อะไรบางอย่างทำให้คนจำนวนมากเพลิดเพลินมีความสุข ไม่ได้หมายความว่ามันเป็นสิ่งที่ดีถูกต้อง ค่านิยมเขียนไว้ว่า “การกระทำของมนุษย์ที่เป็นการกระทำดีทางศีลธรรม มิใช่เพราะว่ามันเป็นการกระทำจากแรงโน้มถ่วงอารมณ์ หรือมิใช่เพราะว่ามันเป็นการกระทำจากผลประโยชน์ของตนเอง แต่เป็นเพราะว่ามันเป็นการ

^๓ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^๔ จตุกก อ . (ไทย) ๒๑ / ๓๓ / ๒๕.

^๕ วคิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมธไตรย), ๒๕๔๘ หน้า

กระทำจากการสำนึกในหน้าที่”^๖ ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะวิเคราะห์เปรียบเทียบศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทกับศีลธรรมของอิมมานูเอลคานท์ เพื่อให้เห็นความเหมือนความต่างระหว่างศีลธรรมของปรัชญาทั้ง ๒ แนวคิดในฐานะที่ทั้ง ๒ แนวคิดมีศีลธรรมเหมือนกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องศีลธรรมของอิมมานูเอล คานท์
๓. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทกับอิมมานูเอล

คานท์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภาคเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีลำดับและขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และหนังสือ จริยศาสตร์ตะวันตก, จริยศาสตร์กับปัญหาปัจจุบัน, จริยศาสตร์สภาวะแวดล้อม : โลกทัศน์ในปรัชญาตะวันตกและพุทธปรัชญา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เนื่องน้อย บุญเนตร และตำราวิชาการแนวคิดลัทธิของคานท์

๒. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) มีอรรถกถา ฎีกา ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

๓. เปรียบเทียบ ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบวัตถุประสงค์
๔. เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมเสนอแนะ
๕. เสนอผลงานวิจัยโดยวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

๔. ผลการศึกษา

๑. **แนวคิดเรื่องศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท** ศีลธรรมในทางพุทธปรัชญาเป็นหลักสำคัญที่มนุษย์จะต้องยึดเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ความหมายของคำว่า ศีลธรรม ซึ่งก็คือพระธรรมวินัย ในพุทธปรัชญานั้นเอง ลักษณะกฏศีลธรรมของพุทธปรัชญาเป็นกฏที่เด็ดขาดไม่มีเงื่อนไข หากใครกระทำผิดหรือละเมิดก็สรุปได้ว่าการกระทำนั้นผิดเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำด้วย เป็นกฏตายตัวมีความสมบูรณ์ในตัวเองไม่สามารถมีใครมาเปลี่ยนแปลงกฏนี้ได้ มีความสอดคล้องกับธรรมชาติ กฏศีลธรรม จึงมีความเด็ดขาดและมีกฎเกณฑ์ชัดเจน ลักษณะของศีลธรรมในพุทธปรัชญาการเลือกกระทำตามหลักศีลธรรมการกระทำตามหลักศีลธรรมจะต้องมีเจตนาที่เรียกว่าเป็นกุศลประกอบเข้าด้วยเสมอ ศีลธรรม ในพุทธปรัชญามีเป้าหมายคือความสุข ซึ่งความสุขและความดีก็เป็นสิ่งเดียวกันนั่นเอง ดังคำบาลีที่ว่า นิพพานัง ปรมัง สุขัง นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง ซึ่งความสุขในพุทธปรัชญา

^๖ H.J. Paton, *The Moral Law : Kant 'S Groundwork of the Metaphysic of Morals*, p

สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ระดับคือ โลกียสุข คือ ความสุขแบบชาวโลก และ โลกุตระสุข คือ ความสุขเหนือชาวโลก

๒. แนวคิดเรื่องศีลธรรมของอิมมานูเอล ค้านท์ ศีลธรรมตามทรรศนะของค้านท์หมายถึงศีลธรรม โดยค้านท์มักใช้คำว่า “หน้าที่” แทนคำว่า “กฎศีลธรรม” คุณค่าทางศีลธรรมของมนุษย์อยู่ที่เจตนาดี ลักษณะการเลือกปฏิบัติทางศีลธรรมของปรัชญาค้านท์ประกอบด้วย ๒ อย่างคือ ก็คือ ๑. การกระทำที่จะมีค่าทางศีลธรรมจะต้องเกิดจากหน้าที่ ๒. ค่าทางศีลธรรมของการกระทำที่เกิดจากหน้าที่นั้นมีได้อยู่ที่จุดหมายที่ต้องการที่จะบรรลุแต่อยู่ในคติที่ได้ก่อให้เกิดการกระทำนั้น ฉะนั้นค่าทางศีลธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับการที่เป้าหมายบรรลุผลเป็นจริง แต่อยู่ที่หลักการของเจตนาที่ได้ก่อให้เกิดการปฏิบัติทางศีลธรรมของค้านท์จึงไม่ได้ให้ความสำคัญที่เป้าหมาย

สำหรับรากฐานปรัชญาศีลธรรมของค้านท์ ค้านท์ปฏิเสธพวกประโยชน์นิยมที่ถือว่ารากฐานของศีลธรรมคือประโยชน์หรือความสุขศีลธรรมของค้านท์เป้าหมายมิใช่ความสุข เพราะความสุขมิใช่สิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต คนดีไม่จำเป็นต้องสุขสบายหรือทำให้คนอื่นสุขสบายเสมอไป ความดีกับความสุขเป็นคนละสิ่งกัน ความดีมีค่าในตัวเองไม่จำเป็นต้องใช้ความสุขมาตัดสิน ทำดียอมดีในตัวเอง ทำชั่วยอมชั่วทันที ไม่จำเป็นว่าทำดียอมต้องได้ดี ทำชั่วยอมต้องได้ชั่ว เพราะการ “ได้” แสดงถึง “ผล” ของการกระทำนั้น ๆ เป้าหมายของมนุษย์คือ ความเป็นสัตว์มีศีลธรรม ศีลธรรมนั้นจะเป็นสิ่งทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีค่าในตัวเอง

๓. เปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทกับอิมมานูเอล ค้านท์ ประเด็นที่เหมือนกันคือ ศีลธรรมของแนวคิดทั้ง ๒ ได้ให้ความหมายของศีลธรรมว่าเป็นความดีและเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับมนุษย์ ลักษณะกฎศีลธรรมของค้านท์กับพุทธปรัชญาเป็นกฎที่เด็ดขาดไม่มีเงื่อนไขหากใครกระทำผิดหรือละเมิดก็สรุปได้ว่าการกระทำนั้นผิดเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำด้วย เป็นกฎตายตัวมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ค่าทางศีลธรรมของปรัชญาทั้ง ๒ แนวคิดมนุษย์เท่านั้นเป็นผู้ให้ค่าและตัดสินใจกระทำ หากมนุษย์เลือกการกระทำเป็นไปตามหลักกรรมมนุษย์ก็จะสามารถสร้างค่าทางศีลธรรมได้ ประเด็นที่แตกต่างกัน คือ ศีลธรรมทางพุทธปรัชญาให้ความหมายกว้างซึ่งศีลธรรมในพุทธปรัชญาได้ให้ความหมายครอบคลุมไปถึงไปถึงศีลธรรมของนักบวชหรือที่เรียกว่าบรรพชิตและศีลธรรมของบุคคลทั่วไปเพราะพุทธปรัชญามีฐานคำสอนมาจากศาสนาสำหรับความหมายของศีลธรรมตามทรรศนะของค้านท์หมายถึงศีลธรรมของบุคคลทั่วไปอย่างเดียวก่อนเพราะค้านท์ไม่ได้ให้ความหมายมาจากฐานศาสนา ศีลธรรมของค้านท์เป้าหมายมิใช่ความสุข เพราะความสุขมิใช่สิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต คนดีไม่จำเป็นต้องสุขสบายหรือทำให้คนอื่นสุขสบายเสมอไป ความดีกับความสุขเป็นคนละสิ่งกัน ความดีมีค่าในตัวเองไม่จำเป็นต้องใช้ความสุขมาตัดสิน

๕. บทสรุป

ศีลธรรมของแนวคิดทั้ง ๒ ได้ให้ความหมายของศีลธรรมว่าเป็นความดีและเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับมนุษย์ ลักษณะกฎศีลธรรมของค้านท์กับพุทธปรัชญาเป็นกฎที่เด็ดขาดไม่มีเงื่อนไขรากฐานศีลธรรมของปรัชญาทั้ง ๒ ได้ปฏิเสธแนวคิดดั้งเดิมและหาแนวคิดใหม่เพื่อให้มนุษย์ถึงเป้าหมายที่แท้จริงประเด็นความแตกต่างกัน ศีลธรรมทางพุทธปรัชญาให้ความหมายกว้างซึ่งศีลธรรมในพุทธปรัชญาได้ให้ความหมายครอบคลุมไปถึงไปถึงศีลธรรมของนักบวชหรือที่เรียกว่าบรรพชิตศีลธรรมตามทรรศนะของค้านท์หมายถึงศีลธรรมของบุคคลทั่วไป ในพุทธปรัชญาและปรัชญาค้านท์มีเป้าหมายให้

มนุษย์บรรลุถึงความดีโดยไม่พึ่งสิ่งอื่นนอกจากตนเอง โดยมนุษย์สามารถบรรลุเป้าหมายนั้นได้ด้วยตนเองไม่ได้ไปพึ่งสิ่งอื่นทั้ง ๒ แนวคิดเห็นว่า ความดีเท่านั้นเป็นหลักสำคัญในการเลือกกระทำทางศีลธรรม และความดีจะเป็นคุณค่าที่แท้จริง มีค่าในตัวเองและจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้

๖. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบศีลธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทกับปรัชญาคริสต์หรือปรัชญาอิสลามในฐานะที่เป็นแนวคิดทางศาสนาด้วยกัน

๒. ควรมีการศึกษาแรงจูงใจทางศีลธรรมในเชิงลึกกว่า การเลือกปฏิบัติ หรือชั่ว มีแรงจูงใจมาจากอะไร เพื่อให้เป็นเกณฑ์หรือมีแนวทางในการสร้างศีลธรรม

๓. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศีลธรรมกับคุณธรรมเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์และความสัมพันธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความดี

๔. ควรมีการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเจตนาดีกับหน้าที่ในปรัชญาของค่านท์เพื่อให้เข้าถึงแนวคิดทางศีลธรรมของค่านท์

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

กิริติ บุญเจือ. ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่มสี่ ย้อนอ่านปรัชญานวศของมนุษยชาติ (ช่วยสร้างระบบเครือข่าย). พระนคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, ๒๕๔๖

ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์. รศ. ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

เดือน คำดี.ดร. พุทธปรัชญา. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔.

บุญมี แท่นแก้ว ผศ.ดร. ปรัชญาตะวันตก (สมัยใหม่). กรุงเทพ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, พ.ศ. ๒๕๔๕.

วสิน อินทสระ.พุทธจริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมื่อดทราย, ๒๕๔๘.

(ภาษาอังกฤษ)

H.J. Paton. The Moral Law : Kant 'S Groundwork of the Metaphysic of Morals.